

Nataša Bajić Žarko

PRILOG PROUČAVANJU TRGOVAČKIH VEZA SPLITA I BOSNE KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA

Presudni značaj u razvitku splitske trgovine imala je izgradnja lazareta krajem XVI. stoljeća. Otada Split ima važnu trgovačku ulogu između istoka i zapada, tj. postaje glavna tranzitna luka između Turske i Venecije. Nakon otvaranja splitske skele trgovina se naglo razvija. Taj zamah se osjećao sve do Kandijskog rata, pa se taj period naziva »zlatno doba splitske trgovine«.¹⁾

Takav procvat trgovine Splita s Turskom podržavali su i poticali Mlečani želeći na taj način nadoknaditi gubitak smanjene trgovine s Levantom, a ujedno i suzbiti konkurenciju Dubrovnika koji je do tada bio glavna uvozna i izvozna luka Turske na Jadranu. Sklopivši trgovački ugovor s Turskom o prometu kroz splitsku skelu²⁾ Mlečani su uspjeli, potisnuti Dubrovnik.

Preko splitske luke odvijala se sva trgovina turskog zaleđa, a sa zapada se uvozila roba koja je Turskoj bila potrebna.³⁾ Trgovački promet je tekao uglavnom kopnom i to karavanama. Roba je stizala iz Sarajeva, Banje Luke, Travnika, Visokog, Livna, Mostara, Beograda, Požege, Budima.⁴⁾

U splitsku luku su dnevno stizale 2—3 karavane sa stotinama konja natovarenih robom.⁵⁾ Bosanski trgovci su u Split donosili: vosak, vunu, krzno, kožu, razne vrste sukna, pokrivače, bakar, željezo, nešto auripigmenta, svilu, suhe goveđe jezike, šljive i drugo.⁶⁾ Osim toga oni su snabdijevali Dalmaciju mesom, volovima, janjcima, svinjama, konjima.⁷⁾ Iz Dalmacije se u Bosnu izvozila: riba, vino, rakija, smokve, ulje, masline.⁸⁾

Tako živ promet Splita odvijao se većim ili manjim intenzitetom za čitavo vrijeme mletačke vlasti. Zastoj je jedino nastajao za vrijeme ratova i epidemija zaraznih bolesti kada se skela zatvarala, ali čim bi opasnost minula trgovina bi opet oživjela.

Krajem XVIII. stoljeća nastaju nove političke prilike u Evropi. Venecija prestaje biti glavni trgovački centar za splitsku robu, a Turska usmjerava svoju trgovinu ne samo na Jadran već i na druge obale. Sve to nije utjecalo na trgovački život splitske luke koji se nastavlja i za I. austrijske vlasti.

Današnja saznanja o trgovačkim vezama Splita i Bosne od kraja XVIII. i početka XIX. stoljeća dosta su oskudna. Zahvaljujući sačuvanom ekonomsko-političkom protokolu Pomirbenog suda u Klisu⁹⁾ za godine 1798, 1799, 1800, 1801, 1805, 1806, moguće je nešto više saznati o privrednim prilikama ovih dviju susjednih pokrajina koje su oduvijek bile ekonomski ovisne, a stoljećima odvojene političkim granicama.

Uz političke i zdravstvene podatke u protokolu, osobito su vrijedni izvještaji o karavanama koje su preko Bilog briga, Sinja stizale u Klis da bi odatle kretale za splitski lazaret. Navedena su imena vodiča karavana, provenijencija robe, vrsta robe, broj pratnja i konja.

Karavane su u Split dolazile iz nekoliko pravaca: iz Sarajeva preko Duvna, iz Banje Luke, a najčešće starim karavanskim putem preko Bilog-briga, Sinja, Klisa.¹⁰⁾ Na svom putu od granice pa do splitskog lazareta karavane su pratili vojnici da bi onemogućili okolnom stanovništvu pristup karavanama zbog eventualnog širenja zaraze. Prije ulaska u klišku bazanu¹¹⁾ jedan od vojnika je morao dostaviti koncellaru podatke o karavani. Na taj način bilo je moguće kontrolirati i njihov povratak. Smještene u kliškoj bazani karavane su bile i danju i noću pod prisмотрom straže. Naročito se strogo pazilo na zdravstveno stanje. Kad se 8. X. 1798, god. proširila vijest o pojavi zaraze u Sarajevu i Fojnici, u Kliškoj bazani je postavljen jedan poslužnik »fante«, zadužen za zdravstvo, koji je morao redovito obavještavati vlasti u Zadru »Regio governo di Zara« o kretanju zaraze.¹²⁾

O strogim zdravstvenim mjerama u Kliškoj bazani ilustriraju slijedeći podaci. Na povratku karavane Jakova Treba iz Splita, 4. X 1799. god. primijećena je iznemoglost jednog konja. Karavana je nastavila put prema Sinju, a konj je ubijen i spaljen. 28. VIII 1799. pojavila se bolest goveda u Kupresu i proširila se u Košute, Kamensko i Dugopolje. Tada su u Klisu postavljene straže i zabranjeno je dovodenje goveda iz turskih krajeva. Svako dopremanje goveda, iz mjesta u kojima nije bilo zaraze, u klišku klaonicu Majdan bilo je jedino moguće uz liječničku dozvolu koju je izdavao »medico fisico« Antonio Ribolli.¹³⁾

Prema podacima iz spomenutog protokola, doznajemo da je roba najviše stizala iz Sarajeva, zatim Livna, Travnika, Jajca, Kupresa, Vareša i Skoplja. U razdoblju od šest godina spominju se imena 200 vodiča karavana. Većina njih se spominje nekoliko puta ili jednom, a dvadeset stalno. Njihovi tereti su mnogo veći od ostalih, a koji put su im karavane imale čak 245 konja. Kod karavana se gotovo uvijek primjećuje nerazmjer između broja konja koji su nosili robu i onih koji su bili natovareni hranom za opskrbu. Uz konje za teret i opskrbu obavezno su bili i konji za jahanje.

Najvredniji podaci o robi koja je dopremana u Split prikazani su na slijedećim tabelama.

Iz ovog pregleda vidljivo je da glavninu bosanske izvozne trgovine za Split čini vosak, kordovani, šljive, koža, gunjevi. U manjim količinama je dopremano žito, kukuruz, sir, jabuke, orasi, govedi jezici i drugo. U popisu se nalazi i kava. Bosanski trgovci su kavu nabavljali u Dubrovniku i odnosili je u Sarajevo, a odatle u Split. Sredinom XVIII. stoljeća postoje podaci da se kava uvozila u Split, Trogir i Zadar iz Mletaka i to

